

■ Ἀπὸ τὸ Ὁρθόδοξο Ἀγιολόγιο τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Γ' Δούκας Βατάτζης, ὁ Ἐλεήμων

† 4η Νοεμβρίου 1254

Ο εὐσεβῆς καὶ φιλόχριστος αὐτὸς Αὐτοκράτορας γεννήθηκε στὰ 1193 καὶ ἦταν γόνος τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογένειας τῶν Δουκῶν.

Τὸ 1204, μετὰ τὴν Ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους Σταυροφόρους, ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία διαιρέθηκε σὲ τέσσερα ἀντίπαλα Βασίλεια: τὴν Λατινικὴ Αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας στὴν Μικρὰ Ἀσία, ὅπου κατέφυγε ὁ νόμιμος Αὐτοκράτορας καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, τὸ Δεσποτᾶτο τῆς Ἡπείρου στὴν Δυτικὴ Ἑλλάδα, καὶ τὸ Βουλγαρικὸ Βασίλειο τοῦ Ἰωάννη Β' τοῦ Ἀσάνη.

* * *

Στὰ 1222, ὁ Ἰωάννης διαδέχθηκε τὸν θεῖο του Θεόδωρο Λάσκαρη (1175-1222), ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποβιώσει ἄτεκνος καὶ ὁ ὁποῖος χάρις τὴν πολιτικὴ του ἰκανότητα εἶχε κατορθώσει νὰ ἀναδιοργανώσει τὶς βυζαντινὲς δυνάμεις κατὰ τὰ πρότυπα τῆς παλαιᾶς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Ἰωάννης ἐπέδειξε ἀμέσως τὶς ἐξαιρετικὲς ιδιότητες ἐνὸς πολιτικοῦ καὶ τὶς ἀρετὲς ἐνὸς Χριστιανοῦ Αὐτοκράτορα.

Ἐπῆρξε ὁ μέγιστος τῶν Ἡγεμόνων τῆς Νικαίας καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς πλεόν θαυμαστοὺς Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου.

Χάρις σὲ μιὰ σειρὰ λαμπρῶν στρατιωτικῶν νίκες καὶ ἐξυπνοὺς χειρισμοὺς στὴν σύμπληξη συμμαχιῶν, ἐξασφάλισε μέσα σὲ λίγα

χρόνια τὸν ἔλεγχον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀνέκτησε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐδαφῶν, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο στὰ χέρια τῶν Λατίνων. Κατέλαβε μάλιστα καὶ τὴν Ἀνδριανούπολη, πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἔτσι, ὅταν ἀπέθανε τὸ 1254, ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας περιελάμβανε στὴν πραγματικότητα τὰ ἐδάφη τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας πρὶν ἀπὸ τὴν φραγκικὴ κατάκτηση. Δὲν ἀπέμενε πιά παρὰ ἡ κατάληψη τῆς Βασιλεύουσας· πράγμα ποὺ ἐπιτεύχθηκε ἀπὸ τὸν διάδοχό του, Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγο, τὸ 1261.

* * *

Ἐμφορούμενος ἀπὸ φλογερὸ ζῆλον γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἰωάννης Γ΄ διεξήγαγε πολλὰ φορὲς διαπραγματεύσεις μὲ τὸν Πάπα τῆς Ρώμης Γρηγόριο Θ΄, μὲ σκοπὸ τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Στὰ 1232, συνεκλήθη μία Σύνοδος στὴν πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας, τὸ Νυμφαῖον. Οἱ ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦταν ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς Β΄ (1222-1240) καὶ ὁ περίφημος Νικηφόρος Βλεμμύδης (1197-1272), ἐπέδειξαν ἀρχικῶς συμφιλιωτικὴ στάση καὶ συμφώνησαν νὰ ἀποδεχθοῦν μιὰ συμβιβαστικὴ διατύπωση, ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόβλημα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος («ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύομενον»)*. Ματαίως, ὅμως, διότι ὁ Πάπας ἐπέμενε νὰ ὑποστηρίξει τὴν Λατινικὴ Αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ συζητήσεις συνεχίσθηκαν ἐπὶ τοῦ διαδόχου του, Ἰννοκέντιου Δ΄, καὶ ὁ Πάπας ἔδειξε διατεθειμένος νὰ ἐγκαταλείψει τὶς ἀξιώσεις του ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὰ πράγματα ἔδειχναν ὅτι ἡ ἔνωση πλησίαζε· δὲν ἀποφασίσθηκε ὅμως ποτέ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀντίθεσης τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Β΄, ὁ ὁποῖος κράτησε μιὰ αὐστηρότερη στάση ὅσον ἀφορᾷ τὰ Πατρῶα Δόγματα.

Ὁ εὐσεβὴς Αὐτοκράτορας εἶχε πρὸ ἡπιώτερο χαρακτῆρα, ἀπλὸ καὶ φιλήσυχο. Ὅλοι μπορούσαν νὰ τὸν πλησιάσουν καὶ νὰ βροῦν σὲ αὐτὸν στήριξη καὶ κατανόηση. Ἦταν ἔνθερος προστάτης τῶν ἀδικημένων καὶ ἰδιαίτερος τῶν ἀγροτῶν, οἱ ὁποῖοι καταπιέζονταν ἀπὸ τοὺς μεγάλους γαιοκτῆμονες. Καταπιάσθηκε μὲ τὴν ἀναδιοργάνωση τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐημερία τῶν ὑπηκόων του καὶ τὴν δικαιοσύνη.

Μία ἡμέρα ποὺ συνάντησε τὸν ἴδιο του τὸν υἱὸ ντυμένο μὲ

Μικρογραφία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἀπὸ χειρόγραφο τοῦ 15' αἰ. (Μόντενα, Βιβλιοθήκη Estence).

Ὁ Ἰωάννης Βατάτζης στέφεται ἀπὸ τὴν Παναγία σὲ ὑπερπυρον (χρυσὸ νόμισμα). Ἐπιγρ.: ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ Ο ΔΟΥΚΑΣ

ἀκριβὰ ροῦχα νὰ πηγαίνει στὸ κυνήγι, τὸν ἐπιτίμησε αὐστηρά, λέγοντας:

«Πῶς μπορείς νὰ ξοδεύεις ἔτσι τὸ χρῆμα τῶν ὑπηκόων σου σὲ τέτοιες μάταιες ἀσχολίες; Δὲν γνωρίζεις, ὅτι τὰ πολύτιμα τοῦτα ὑφάσματα καὶ τὰ κεντήματα αὐτὰ γίνονται ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν Ρωμαίων, καὶ ὅτι πρέπει νὰ δίνεις σὲ αὐτοὺς λογαριασμὸ γιὰ ὅ,τι ξοδεύεις, ἀφοῦ ὁ πλοῦτος τῶν βασιλέων εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν ὑπηκόων τους;».

Ὁ Ἰωάννης ἦταν ἀληθινὴ πηγὴ εὐσπλαχνίας καὶ ἐλεημοσύνης καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ τοῦ ἀποδόθηκε ὁ τίτλος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων.

Ἀνήγειρε καὶ ἐξωράϊσε πολλοὺς Ναοὺς πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔδειξε βαθὺ σεβασμὸ πρὸς τοὺς Μοναχοὺς καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία.

* * *

Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ τὸ 1254 καὶ ἐνταφιάσθηκε στὴν Ἐκκλησία ποὺ εἶχε κτίσει στὴν Μαγνησία.

Ὄταν, μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἔτη, ἀνοιξαν τὸν τάφο του, ἀνακάλυψαν ὅτι τὸ σῶμα του παρέμενε ἀφθαρτο καὶ ἀνέδιδε γλυκεῖα εὐωδία.

Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας τὸ 1254, ἔτος θανάτου τοῦ Ἰωάννη Γ'.

+

Τῶ δὲ ἐν Τριάδι Παναγίῳ Θεῶ, τῶ ἐνδοξαζομένῳ ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ, προσκύνησι, καὶ εὐχαριστία, εἰς τοὺς αἰῶνας, τῶν αἰῶνων. Ἀμήν!

(*) Διατύπωση ποὺ εἶχε προταθεῖ ἀπὸ τὸν μετέπειτα Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριο Κύπρου (1283-1289). Κατόπιν, προσεχώρησε στοὺς ἀνθενωτικούς. Ἐγραψε τὸν *Τόμο Πίστεως* κατὰ τοῦ πρώην πατριάρχου Ἰωάννου Βέκκου (1225-1297).